

História a rozvoj sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť

History and development of social work in beginning of 20th century and its impact in present

Terézia Micháľková

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav Dr. Pavla Blahu Skalica.
Katedra sociálnej práce Jána Havlíka

Recenzent/Review: doc. PhDr. Zlata Ondrušová, PhD.

Submitted/Odoslané: 03. 10. 2021

Accepted/Prijaté: 18. 09. 2021

Abstrakt:

MICHÁLKOVÁ, Terézia: História a rozvoj sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť. [Bakalárska práca]/ Terézia Micháľková – Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav Dr. P. Blahu Skalica. – Školiteľ: doc. PhDr. Zlata Ondrušová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár sociálnej práce. – Skalica: Ústav Dr. P. Blahu, 2021. 61. s.

História a rozvoj sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť

Cieľom práce je analýza histórie a rozvoja sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť. Dôvodom zaoberania sa problematikou je úsilie preskúmať dôvody, ktoré zapríčinili vznik sociálnej práce na území Slovenska a zistiť dominujúce témy v predvojnovom, medzivojnovom, povojnovom a ich vplyv na témy v súčasnom období. V teoretickej časti je poskytnutá aktuálna definícia sociálnej práce, popis histórie a základných špecifik sociálnej práce do 20. storočia v jednotlivých obdobiach staroveku, stredoveku a novoveku, na začiatku 20. storočia, pred prvou svetovou vojnou, v medzivojnovom období, v povojnovom období vrátane problematiky sociálnej práce v súčasnom období. V praktickej

časti je realizovaný výskum, ktorým sú zisťované témy, ktorými sa prioritne zaoberala sociálna práca na území Slovenska od začiatku 20. storočia, a porovnať ich zastúpenie a vplyv na súčasné témy sociálnej práce. V súčasnosti je dominantnou témou teória sociálnej práce a jej metódy, na ďalších miestach je sociálne poradenstvo, sociálne služby, komunitné plánovanie. Porovnaním bolo zistené, že viaceré témy v súčasnosti sú ovplyvnené témami z minulých období, najmä pri sociálnej práci s chudobnými, nezamestnanými, ženami, deťmi a s mládežou. Viaceré témy súčasného obdobia súvisia s ďalším rozvojom sociálnej práce na Slovensku.

Kľúčové slová :

Analýza. História. Metódy sociálnej práce. Rozvoj. Sociálna práca.

Abstract:

MICHÁLKOVÁ, Terézia: História a rozvoj sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť. [Bachelor work]/ Terézia Micháľková – St. Elizabeth College of Health and Social Care Bratislava. Institute Dr. P. Blahu Skalica. – Supervisor: doc. PhDr. Zlata Ondrušová, PhD. The degree of professional qualification: Bachelor of social work. – Skalica: Institute Dr. P. Blahu, 2021. 61. s.

History and development of social work in beginning of 20th century and its impact in present

The aim of the work is to analyse the history and development of social work since the beginning of the 20th century and its impact on the present. The reason for dealing with the issue is the effort to examine the reasons that caused the beginning of social work in Slovakia and to identify the dominant topics in the pre-war, interwar, postwar and their impact on topics in the current period. The theoretical part provides a current definition of social work, a description of the history and basic specifics of social work up to the 20th century in various periods of antiquity, the middle ages and the modern age, at the beginning of the 20th century, before the First World War, in the interwar period, in the postwar period. social work in the current period. In the practical part, research is carried out, which identifies the topics that have been primarily addressed by social work in Slovakia since the beginning of the 20th century, and compare their representation and impact on current topics of social work. Currently, the dominant topic is the theory of social work and its methods, in other places is social counselling, social services, community planning. The comparison

showed that several topics are currently influenced by topics from previous periods, especially in social work with the poor, unemployed, women, children and youth. Several topics of the current period are related to the further development of social work in Slovakia.

Keywords:

Analyse. Development. History. Methods of social work. Socialwork.

ANALÝZA HISTÓRIE A ROZVOJA SOCIÁLNEJ PRÁCE OD ZAČIATKU 20. STOROČIA A JEJ VPLYV NA SÚČASNOSŤ

Pochopenie problematiky si vyžaduje praktické ukážky tém, ktorými sa zaoberali sociálni pracovníci v jednotlivých obdobiach. V tejto časti je uskutočnená analýza histórie a rozvoja sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť. Pri analýze je zachovaná postupnosť a organizácia v súlade s princípmi výskumu. Z uvedeného dôvodu bude vymedzený výskumný cieľ, výskumné otázky a úlohy. V tejto časti rozpracujeme metódy výskumu, poskytneme prehľad výsledkov obsahovej analýzy, vyhodnotenie a diskusiu a návrhy a odporúčania pre prax.

VÝSKUMNÝ CIEĽ, VÝSKUMNÉ OTÁZKY A ÚLOHY

Cieľom praktickej časti je zistiť, ktorými témami sa zaoberala sociálna práca na území Slovenska od začiatku 20. storočia, a ktoré témy boli považované za podstatné, porovnať ich so súčasnou situáciou a zistiť vplyv na témy sociálnej práce v súčasnosti.

Pre naplnenie vymedzeného cieľa bude realizovaná analýza dokumentov v oblasti sociálnej práce na území Slovenska v rámci bývalých štátnych usporiadaní od začiatku 20. storočia do dneška. Zameriame sa predovšetkým na odborové časopisy, ktoré sa už etablovali na našom trhu a v tejto oblasti sú považované za dôležité zdroje relevantných informácií. Údaje budú získané realizáciou obsahovej analýzy tém v časopise Sociálna práca a ďalších publikovaných odborných časopisov napríklad príspevky spolku Živena a ďalších dobových štátnych a verejných organizácií. Témy dobových dokumentov budú porovnávané z hľadiska ich vplyvu na súčasné témy, ktorými sa zaoberá sociálna práca v terajšom období.

So stanoveným výskumným cieľom súvisia výskumné otázky. Vymedzené sú nasledovné otázky.

Výskumná otázka č. 1: Aké témy boli dôležité v oblasti sociálnej práce pred prvou svetovou vojnou?

Výskumná otázka č. 2: Aké témy boli dôležité v oblasti sociálnej práce v medzivojnovom období?

Výskumná otázka č. 3: Ktoré témy dominovali v sociálnej práci v povojnovom období?

Výskumná otázka č. 4: Ktorými témami sa zaoberá sociálna práca v súčasnom období?

Výskumná otázka č. 5: Ktoré témy z histórie ovplyvnili súčasnú sociálnu prácu?

Pre naplnenie cieľa a výskumných otázok je potrebné splniť nasledovné výskumné úlohy:

Výskumná úloha č. 1: Zistiť na základe dokumentov témy, ktorými sa zaoberala sociálna práca pred prvou svetovou vojnou.

Výskumná úloha č. 2: Zistiť z článkov témy, ktoré boli dôležité v oblasti sociálnej práce v medzivojnovom období.

Výskumná úloha č. 3: Zistiť preskúmaním dokumentov témy, ktoré boli dôležité v oblasti sociálnej práce v povojnovom období.

Výskumná úloha č. 4: Zistiť najdôležitejšie témy sociálnej práce v súčasnosti.

Výskumná úloha č. 5: Porovnať témy z predošlých období so súčasnými a určiť možnosti vplyvu na aktuálne témy sociálnej práce.

Výskumná úloha č. 6: Výsledky zistení spracovať a sprehľadniť v tabuľkách.

METÓDY VÝSKUMU

Základnou metódou výskumu je kvalitatívna obsahová analýza dokumentov. Analýza obsahu je výskumná metóda používaná na identifikáciu vzorov v zaznamenanej komunikácii. Analýza obsahu je nástroj výskumu, ktorý sa používa na stanovenie prítomnosti určitých slov, tém alebo konceptov v rámci určitých daných kvalitatívnych údajov, napríklad v rámci textu. Pomocou analýzy obsahu je možné kvantifikovať a analyzovať prítomnosť, významy a vzťahy týchto určitých slov, tém alebo konceptov. Pomocou nich je možné napríklad vyhodnotiť jazyk používaný v spravodajskom článku na hľadanie zaujatosti. Na základe analýzy je možné vyvodzovať závery o správach v textoch, o autorovi, publiku a dokonca aj o kultúre a čase, v ktorom bol text napísaný

Na vykonanie analýzy obsahu systematicky zbierame údaje zo súboru textov, ktoré môžu byť písomné ústne alebo vizuálne, patria tu knihy, noviny a časopisy, prejavy a rozhovory.

Technika obsahovej analýzy dokumentu má základ v metóde kvalitatívnej analýzy a v hermeneutickom prístupe (Hendl, 2016). Najdôležitejšie zistené výsledky kvôli prehľadnosti zobrazíme v tabuľkách.

Pri praktickej časti použijeme metódu obsahovej analýzy kategórií, ktoré predstavujú súbor tém sociálnej práce prioritných pre skúmané obdobie. Jednotkami analýzy budú jednotlivé odborné články v etablovaných časopisov v českom a slovenskom odbornom prostredí.

Prvým časopisom, ktorý sa výrazne zaoberal sociálnymi témami bol časopis Živena. V roku 1910 začal svoje 39-ročné pôsobenie, teda v rokoch 1910 až 1948. Časopis v prvom čísle s podtitulom Ilustrovaný časopis, orgán Živeny, spolku slovenských žien nadviazal na tradíciu časopisu Dennica. Vzorom časopisu bola americká Živena, ktorá vznikla o dva roky skôr. Na začiatku 20. storočia na slovenskej scéne vychádzali dva ženské časopisy, ktoré sa venovali sociálnym témam, a ktoré sa vzájomne dopĺňali a mali na starostlivosti osvetu a vzdelávanie žien. Živena vychádzala raz za mesiac a bola zameraná na oslovenie náročnejších čitateľiek a čitateľov a časopis Dennicabola orientovaná na vidiecku inteligenciu a stredné vrstvy. Koncepcia

časopisu bola založená kresťansko-národnej orientácii a obsahovala témy ohľadne problémov v spoločnosti so zameraním na život žien v spoločnosti. Obsahová analýza bude realizovaná z 1910 až 1948, pričom bude vykonaná analýza tém 50 vydaných čísel uvedeného časopisu.

Ďalším príkladom je časopis Sociálna práca, ktorý bol založený v roku 2001. Od roku 2001 vychádzali v priebehu roka pravidelne štyri čísla časopisu. Uvedená pravidelnosť bola narušená v roku 2001, kedy vyšli po jednom čísle dvojčísla časopisu s označením 0/2001 a 1/2002. Aktuálne časopis Sociálna práca vychádza 6 krát ročne, a to 4 krát ročne v češtine a 2krát ročne v angličtine. Časopis vychádza v tlačenej aj elektronickej verzii. Časopis Sociálna práca sa skladá z dvoch častí, ku ktorým patrí publicisticko-praktická a akademická časť. Každá časť vychádza oddelene na rôznom médiu. Hlavným poslaním je podporovať schopnosť českej a slovenskej spoločnosti riešiť životné problémy ľudí prostredníctvom sociálnej práce, podporovať kvalitu sociálnej práce a profesionalizáciu praxe sociálnej práce, prispievať k rozvoju sociálnej práce ako vednej disciplíny a ku skvalitneniu vzdelávania v sociálnej práci a podporovať záujmy poskytovateľov a užívateľov sociálnych služieb. Obsahová

analýza sa bude týkať ročníkov 2001 až 2020, pričom bude vykonaná analýza tém 78 doteraz vydaných čísel uvedeného časopisu. Na základe vymedzených tém budú jednotlivé články podľa svojho obsahu priradované k jednotlivým kategóriám podľa tém.

Ďalej bude realizovaná obsahová analýza 50 publikácií vydaných v nakladateľstvách so zameraním na slovenské prostredie sociálnej práce, v ktorých často vychádza odborná literatúra z oblasti sociálnej práce. Na Slovensku je odborná literatúra publikovaná v rôznych vydavateľstvách, preto bude analyzovaných 50 titulov podľa rokov vydania. Budeme analyzovať 50 publikácií, ktoré boli vydané slovenskými vydavateľstvami, ktoré sa bezprostredne dotýkajú sociálnej práce. Z publikácií budeme stanovovať podľa obsahu témy, ktorým sa kniha zaoberá. Následne tieto témy budú priradené ku jednotlivým vymedzeným kategóriám, V tomto prípade knihy budú jednotkami analýzy. Zameriame sa na publikácie zo začiatku 20. storočia, pričom niektoré informácie budeme čerpať zo sekundárnych publikácií.

Pri analýze berieme na vedomie, že rozsah analyzovaných jednotiek je obširny, preto sa pokúsime údaje spracovať na reprezentatívnej vzorke zdrojov. Analýza reprezentatívnej vzorky

umožní prehľad o celej šírke produkcie z oblasti sociálnej práce. Na základe reprezentatívnej vzorky môžeme eliminovať zásadné skreslenie výsledkov analýzy a zároveň poskytneme prehľad o základných témach sociálnej práce v Slovenskej republike. Výskum umožní prehľad obsahu a inštitucionálnej štruktúry slovenskej sociálnej práce začiatku 20. storočia až po súčasnosť.

VÝSLEDKY OBSAHOVEJ ANALÝZY

Tematická analýza poukazuje na skutočnosť, že časopis *Živena* po svojom založení sa orientoval na kresťanské a národné témy. Postupne v ňom boli rozširované jednotlivé rubriky, ktoré sa zameriavali na žánrovo pestré články. Patrili tu témy s rubrikami z oblasti módy označené ako *Módne správy*, domácich prác s názvom *Ručné práce*, témy pre deti ako *Detský kútik* alebo neskôr rubrika *besiedka*. Medzi ďalšie témy, ktoré boli obsiahnuté v rubrikách patrili *domácnosť* s označením *Rady pre domácnosť*, téma *výchova a vzdelávanie detí* riešená v rubrike *Výchovoveda*, *zdravotná starostlivosť* v rubrike *Zdravoveda*, rozličné témy z kultúrneho prostredia v rubrike *Beseda*, téma *zvyšovania národného povedomia* v rubrike *Literatúra*, téma *rodina* v rubrike *Rodinné správy*, téma *správ Zo sveta*, témy

z oblasti praktického života *Zo života pre život*. V tomto období došlo ku veľkej migrácii Slovákov kvôli chudobe do zahraničia najmä do Ameriky za účelom zabezpečenia základných životných potrieb pre svoju rodinu, preto v časopise *Živena* sa venovali aj téme zahraničných Slovákov s pomenovaním *Naši v Amerike*. Časopis obsahoval aj rozličné relaxačné témy ako *Hádanky* a *Šachová stať*. Rozsiahle témy boli venované ženám a starostlivosti o domácnosť, napríklad najdlhšiu tradíciu mala rubrika *Pre kuchyňu*.

Tematickou analýzou časopisu *Živena* bolo zistené, že po vzniku Československej republiky v roku 1918 mal časopis najplodnejšie obdobie. Rubriky *Živeny* obsahovali aktuality zo sveta žien, v mesačných vydaniach boli publikované články o prvých dievčenských školách, o založení prvých jasíeľ, obsahovali témy o vzdelávacích kurzoch alebo odborných prednáškach, viaceré témy boli z oblasti univerzitného vzdelávania a právneho postavenia žien. Do centra pozornosti sa dostala blízka spolupráca s novovzniknutými inštitúciami, a to s *Maticou slovenskou* a *Červeným krížom*. Podporovaný bol aj nárast záujmu o výchovné poradenstvo, propagovaná bola téma sociálnej starostlivosti a osvojenia návykov zdravého stravovania. V časopise *Živena*

sa zaoberali aj témami z kultúrneho a umelého sveta, predkladané boli články o umeleckých aktivitách v literárneho, výtvarného alebo divadelného diania. Svoje miesto v časopise mali články o modernom životnom štýle, z diania v svete módy alebo state o bytovej kultúre a kultúrnom bývaní. Po založení

spoločného štátu s Čechmi sa naďalej prispievatelia do časopisu venovali témam o domácnosti, poskytovali rady o domácnosti, vrátane receptov.

V tabuľke je uvedený prehľad jednotlivých tém, ich poradie a percentuálne zastúpenie v časopise.

Tabuľka 1: Poradie tém podľa odborného zamerania v časopise Živena v rokoch 1910 až 1948

Poradie	Téma	Počet článkov	Počet článkov v %
1.	Vzdelávanie v sociálnej práci	50	100
2.	Vznik nových vzdelávacích inštitúcií v sociálnej práci	48	96
3.-8.	Sociálna práca so ženami	40	80
3.-8.	Sociálna práca s deťmi	40	80
3.-8.	Sociálna práca s mládežou	40	80
3.-8.	Sociálna práca s chudobnými	40	80
3.-8.	Sociálna práca s nezamestnanými	40	80
3.-8.	Komunitné plánovanie	40	80
9.-13.	Sociálna práca s rodinou	35	70
9.-13.	Sociálne poradenstvo v oblasti zdravotnej starostlivosti	35	70
9.-13.	Sociálne poradenstvo v oblasti praktizovania zdravého životného štýlu	35	70
9.-13.	Sociálne poradenstvo v oblasti vzdelávania žien	35	70
9.-13.	Poradenstvo v oblasti profesijného rozvoja	35	70
14.-15.	Sociálna práca s migrantmi	30	60
14.-15.	Medzinárodná spolupráca v sociálnej	30	60

	práci		
--	-------	--	--

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalšej časti je poskytnutý popis jednotlivých kategórii, podľa ktorého je možné zistiť, že na prvom mieste bola pozornosť príspevkov do časopisu Živena venovaná téme vzdelávania v sociálnej práci, táto téma dominovala v 50 článkoch v 100%, na druhom mieste bola zdôrazňovaná téma vzniku nových vzdelávacích inštitúcií v sociálnej práci v 48 článkoch v 96%. Príkladom je časopis Živena z roku 1922, ročník XII, číslo 6, kde na 119 až 120 strane je možné sa dočítať o integrovanom postupe pri vzdelávaní v sociálnej práci, ktoré začínalo mať inštitucionalizovanú formu na území Slovenskej republiky. Autorka Elena Maróthy Šoltéssová v článku rekapituluje fungovanie vzdelávania po troch rokoch existencie dievčenskej školy Živeny, ktorá bola založená v Turčianskom Svätom Martine. Popisuje jej význam a dôležitosť pre praktické vzdelávanie dievčat. Približuje vzdelávaciu inštitúciu čitateľom a uvádza, že v Turčianskom Svätom Martine bola založená prvá škola na Slovensku, ktorá sa venovala príprave ženského dorastu pre sociálne povolania a zároveň poskytovala komplexnú prípravu pre potreby rodinného života.

Žiačkam bola poskytnutá možnosť, aby sa mohli rozhodnúť pre samostatné povolanie po ukončení trojročného štúdia. Po absolvovaní trojročnej školy dostali príležitosť, aby sa mohli uplatniť ako administratívne sily vo viacerých inštitúciách, napríklad vo vychovávacích ústavoch, v sanatóriách alebo v ústavoch sociálnej starostlivosti. Ďalšou z možností bolo, že mohli byť prijaté do dvojročného učiteľského ústavu, v ktorom prebiehala príprava odborných učiteliek, ktoré mali v budúcnosti pôsobiť v ústave pre dievčenské rodinné školy. V článku bol vyzdvihovaný spoločenský prospech a významný vplyv vyššej školy pri príprave dievčat a žien na povolanie, ktoré im poskytlo možnosť venovať sa vlastnej domácnosti a zároveň po skončení sa zamestnať v oblasti administratívy a sociálnych službách. Absolventky dostali aj ďalšie možnosti, mohli pokračovať v ďalšom štúdiu na učiteľskom ústave a venovať sa výchove deti. Zdôrazňovaný bol osobitný prínos pre ženy z hľadiska možnosti zarobiť si prostriedky na vlastné živobytie. Po roku 1921 prebiehalo zoštatnenie a školy Živeny boli verejne prístupné. To umožňovalo viacerých dievčatám

z rozličných spoločenských vrstiev bez ohľadu na spoločenské a sociálne postavenie dievčat, aby si mohli rozširovať demokratické vzdelávanie poskytované v národnom duchu. V časopise bolo poukázané na skutočnosť, že spolku Živena sa podarilo zrealizovať dovtedy neuskutočnené spolkové snahy. Za najvýznamnejšiu splnenú úlohu považujú úspech pri zakladaní slovenských dievčenských škôl, v ktorých sa zaoberali podporou ženských povolání, predovšetkým v odbore pre gazdinky, v oblasti ošetrovateľstva alebo vychovávateľstvo. Táto škola spolupracovala so svojim vzorom brnianskou Vesnou. V časopise bola vyzdvihovaná osobnosť českého pedagóga Františka Mareša, ktorý bol úzko spojený so založením škôl a rozvojom sociálnej práce. Pomáhal pri založení škôl v Turčianskom Svätom Martine a s postavením Ústavu Milana Rastislava Štefánika, ktorý predstavoval symbol víťazstva Živeny v boji o vzdelávanie žien. Podľa týchto vzorov boli zakladané viaceré školy v ďalších mestách Slovenska. Hlavným cieľom škôl bolo praktické vzdelávanie žien, ktoré budú schopné realizovať praktický život vo svojich domácnostiach a budú pripravené na samostatný život. V časopise Živena bola presadzovaná myšlienka autonómnosti žien, ktorá bola

spojená so zmenami v ich spoločenskej funkcii, v transformácii tradične zaužívaných žensko-mužských stereotypov, ale aj s ťažkým osudom osamelých žien, ktoré často ostali samé pri starostlivosti o deti a sa museli stať príjmovovo činné a sebestačné. Časopis Živena najviac vyzdvihoval ideál mravnej ženy, ktorý zodpovedal presvedčeniu o realizácii a zameraní na vyššie ciele života.

V súvislosti s témou vzdelávania bolo dôležitou skutočnosťou založenie školy pri Ústave Milana Rastislava Štefánika v roku 1923. Podľa časopisu Živena z roku 1923, ročník XIII, číslo 1, na stranách 17 až 18 je uvedené, že *„aspoň tolľkoto na 50-ročnú pamiatku z almanachu Živeny. I v novom živote, keď Živena už má školy pre dcéry slovenské, keď vôbec môže pôsobiť na slovenskú kultúru, keď pod jej správou bude i Ústav Milana Štefánika, základy ktorého sú už položené, môže byť len užitočné pripomínať si Ormisovenáradu z tých ťažkých časov.“*

V časopise Živena z roku 1928, ročník XVIII, číslo 1, na stranách 20 až 21 je uvedená náplň vzdelávania školy pre sociálne-zdravotnú starostlivosť, ktorá pôsobila pri Ústave Milana Rastislava Štefánika. Elsa Vančová-Stodolová ako autorka príspevku vysvetľuje, že škola je dvojročná. Do

školy boli prijímané 18-ročné žiačky rodinných škôl. V škole z týchto študentiek boli vychovávané prvé slovenské sociálne pracovníčky, ktoré mali byť zamestnané v zdravotných ústavoch, dispenzárnej starostlivosti a v poradniach pre matky, alebo napríklad ako okresné tajomníčky. Žiačky podľa autorky boli vedené k tomu aby sa „v organizačnej činnosti pocvičily, usporiadaly miestnymi spolkami detské besiedky, divadielka, na ktoré kostýmy a plakáty si spravily samé. Pomáhaly v stravovacej akcii, pomáhaly pri slávnostiach „Deň matiek“, „Deň mieru“, „V boji proti alkoholu.“ Absolventky dvojročnej školy po dovŕšení praktického cvičenia, ktoré absolvovali vo väčších mestách, dostali možnosť zamestnať sa ako sociálne pracovníčky v pomáhajúcich profesiách, prípadne tam, kde bola ich pomoc potrebná, prípadne v naliehavých prípadoch.

Ku ďalším témam patrili sociálna práca so ženami, sociálna práca s deťmi, sociálna práca s mládežou, sociálna práca s chudobnými, sociálna práca s nezamestnanými a komunitné plánovanie. Týmto témam sa venovali v časopise Živena integrovane so ženskou otázkou a často boli spojené so vzdelávaním a zvyšovaním národného povedomia. Analýzou bolo zistených 40

článkov, ktoré tvorili 80% z celkového zastúpenia. Na stránkach časopisu Živena sa často objavuje ženská otázka, ktorá postupne narastala na význame, preto jej bola venovaná značná pozornosť. Začiatky jej zdôrazňovania súviseli s nárokmi na Slovenky, ktoré boli kladené najprv zo strany romantickej generácie štúrovcov. Dôvodom bolo aj to, že v ženskej časti populácie výrazne chýbalo ich pronárodné vzdelávanie v duchu štúrovských ideálov. Národovci pochopili, že v spoločnosti potrebujú ženy, ktoré sa nebudú zaoberať len domácnosťou a nebudú len gazdiné. Potrebné bolo, aby sa stali spoločníčkami, ktoré zapálene bojujú po boku svojich mužov a ďalších mužských členov rodiny a priateľov za národné ciele. Z uvedeného dôvodu po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie bol stále viac presadzovaný názor, že emancipácia žien musí byť chápaná a uskutočňovaná komplexne. Vo vzťahu muža a ženy boli oceňované tradičné národné a kresťanské hodnoty a vznikla požiadavka pre ženy ako vychovávateľky detí, že tieto hodnoty by mali uvedomene zaraďovať do výchovy detí ako budúcej generácie slovenského národa. Výchova detí ako budúcej generácie bola veľmi zdôrazňovaná a na výchove budúcej generácie vo všeobecnosti v spoločnosti veľmi záležalo. V tejto súvislosti úloha

rodiny a rodičovskej výchovy začala získavať centrálnu postavenie pri úvahách o novej spoločnosti. Do popredia boli kladené ženské vlastnosti, ku ktorým patrí ženská intuícia, láska, starostlivosť a obetavosť. Tieto elementy ženskej stránky boli žiadané, a preto bola pozornosť venovaná aj vzdelávaniu žien, ktoré bolo považované za nevyhnutné. Matky predstavovali dôležitého činiteľa, ktorý mohol pomocou napomínania a poučovania, a najmä svojím osobným vzorom sprevádzať a formovať svoje deti, aby si osvojili trvalé hodnoty a boli smerované k dobru a láske. Zdôrazňovaná bola vzájomná úcta v rodine, ktorá mala byť najprv prejavovaná v obojstrannej úcte medzi rodičmi, a tá následne bola upriamovaná na úctu k deťom. V spoločnosti boli prehodnocované staré zjednodušujúce názory na psychologickú rozdielnosť žien a mužov. Vyhľadávané boli spoločné ciele prepojené duchovným rozmerom, ku ktorým patrila morálna zodpovednosť za kvalitu života rodiny a spoločnosti. Dôležitou súčasťou tohto myslenia a základnou podmienkou ďalšieho napredovania v spoločnosti bola úcta k žene. Tieto skutočnosti boli dôvodom, prečo stránkach *Živeny* bolo uprednostňované každodenné hrdinstvo žien. V časopise boli poskytnuté príklady úspešných a činorodých osobností, medzi

ktoré patrili predstaviteľky vtedajšej ženskej emancipácie, napríklad Elena Maróthy Šoltésová a Terézia Vansová. Tieto priekopníčky boli príkladom, ako sa v neľahkých životných podmienkach môže žena obetavo angažovať v práci pre národ.

V časopise *Živena* z rokov 1919/1920, ročník X, číslo 1, na stranách 50 až 52 je poukázané na tému života ženy v demokratickej spoločnosti. Demokratizácia spoločnosti znamenala prínos otázky mravnosti, ktorá mala pomôcť vyriešiť viaceré sociálne problémy spojené s chudobou a ďalším úpadkom spoločnosti. Pri týchto témach zohrávala dôležitú úlohu mravná neochvejnnosť, ktorú ženy mohli realizovať v spoločenskom a politickom živote a svojimi aktivitami pozdvíhať mravný status národa. V tomto období boli odsúvané staré hodnoty predošlej spoločnosti a poskytovaný základ pre nové hodnoty, ktoré sa ešte nevykryštalizovali. V spoločnosti vznikol názor a očakávanie, že nositeľkami týchto nových hodnôt budú predovšetkým vzdelané ženy, ktoré budú pochádzať z radov inteligencie. Takáto bola ideálna predstava, ktorá narážala na úskalia v každodennom živote. Zamietnutie starých hodnôt prinieslo aj prekonanie starých vzorcov správania a do popredia sa dostala potreba hľadania

nových vzorcov správania. Pred ženami stála v tomto období veľká výzva, ktorá bola zameraná na vytvorenie vzoru modernej ženy ako pokračovateľky ženy, ktorá má byť strážkyňou mravnosti.

Témam zo zahraničia v súvislosti s chudobou a vyst'ahovalectvom bola venovaná pozornosť vo viacerých článkoch v 30 článkoch s 60%. Príkladom je článok Márie Oravcovej v časopise *Živena* z roku 1928, ročník XVIII, číslo 3 a 4, kde na strane 74 a 100 až 101 popisuje príklady povolání v Amerike, ktoré môžu vykonávať ženy a ktoré sú vykonávané rodákmi, ktorí odišli za prácou do zahraničia. Autorka poukazovala najmä na odvetvia ako pekárstvo, knihárstvo, čalúnnictvo alebo dekoratívne umenie. V týchto a v ďalších oblastiach si mohli ženy v Amerike zakladať samostatné podniky, mohli vlastniť továrne, obchody alebo farmy, dostali možnosť obchodovať na burze. Za skutok pravej humanity považuje dovolenie ženám, aby mohli pôsobiť ako lekárky. Hoci lekárky pôsobili už aj v stredoveku, ale „v *XIX. storočí museli si ženské lekárske fakulty ťažko vybojovať. Prvá lekárka bola promovaná v Ženeve. 1846. R. 1905 účinkovalo v Amerike viac ako 5000 lekárk, V Anglii 118, v Rusku viac ako 500, v Norvežsku a temer všetkých*

väčších európskych mestách. Na ľudových školách boli učiteľky všadiaľ už v 2. polovici XIX. storočia.“V Amerike bolo ženám umožnené, aby mohli vykonávať profesiu inžinierok, architektiek, advokátok.

Obsahovou analýzou dokumentov sme poukázali, že časopis *Živena* pôsobil vo viacerých oblastiach sociálnej práce, snažil sa pružne reagovať na potreby doby a problematiku vnímal prepojené a v súvislostiach. Jednotlivé príspevky poukazujú na to, že témam sa väčšinou nevenovali oddelene, ale témy boli navzájom prepojené s nasmerovaním na plnenie úloh, medzi ktoré patrili najmä umožnenie vzdelávania žien, a tým rozvoja slovenského národa zvyšovaním národného, kultúrneho povedomia a poskytovaním profesijnej sociálnej práce za účelom napredovania.

Časopis *Sociálna práca* je reprezentantom odborového odborného časopisu, ktorý je zameraný na sociálnu prácu. Účelom vydávania časopisu bolo priblíženie odboru sociálnej práce verejnosti. Ďalším cieľom bolo úsilie, aby sociálna práca bola uznaná ako svojbytný vedecký odbor, ktorý je pomáhajúcou profesiou s úlohou zaoberať sa klientovou ťažkou sociálnou situáciou v sociálnej, psychickej alebo biologickej oblasti. Priblíženie verejnosti má napomáhať vykresleniu adekvátneho

obrazu o sociálnej profesii, ktorej náplňou nie je len vykonávanie administratívnej práce vyplácanie dávok, ale odborná kvalifikovaná pomoc klientom. Poslaním časopisu je poskytovať informácie odbornej a laickej verejnosti o nových trendoch v odbore sociálnej práce, vytvárať pozitívny obraz sociálnej práce. Pre odbornú verejnosť má slúžiť ku poskytovaniu informácii o novej literatúre, zabezpečeniu spätnej väzby pre sociálnych pracovníkov, uvádzanie nových informácii o inštitúciách, ktoré sú kompetentné pri vzdelávaní sociálnej práce. Jednou z úloh časopisu je pôsobiť ako zdroj informácií o pozitívnych postupoch, ktoré sa osvedčili v praxi. Zároveň by mal pomáhať podporovať diskusiu o otázkach, ktoré môžu byť nové alebo sporné. Časopis je zameraný aj na posilňovanie identifikácie sociálnych pracovníkov so svojou profesiou a svojím odborom. Časopis vychádza v českom jazyku, prispievajú do neho českí aj slovenskí autori.

Pri obsahovej analýze sa budeme zaoberať článkami slovenských autorov, českých v prípade potreby a to len z obdobia spoločného štátu. Články popisujú situáciu, ktorá sa diala na území Slovenska alebo v Slovenska v rámci Československej republiky. Časopis bol vydávaný spoločnosťou s názvom

Asociácia pedagógov v sociálnej práci. Od roku 2008 a čísla 2 z toho istého roka je spolu vydavateľom časopisu Zdravotná sociálna fakulta na Juhočeskej univerzity so sídlom v Českých Budějoviciach. Garanciu jednotlivých čísel časopisu vždy zabezpečuje jeden odborný garant. Jednotlivé čísla sú majú zameranie na jednu vybranú tému. Témou zvolenou garantov sa zaoberá prevažná časť článkov.

Časopis pozostáva z praktickej a akademickej časti. Praktická časť obsahuje články od profesionálov z praxe v odbore sociálnej práce. Odborníci z praxe poskytujú časopisu svoje rozhovory o praktických skúsenostiach, ktoré sú pripravené v každom čísle. Časopis v každom čísle pravidelne analyzuje nové legislatívne ustanovenia, rozoberá schválené zákony alebo vyhlášky, ktoré sa týkajú vybranej témy. V akademickej časti sú publikované recenzným riadením schválené odborné eseje, jednotlivé články podliehajú schvaľovaniu redakčnej rady. Akademická časť obsahuje vytvorený priestor pre študentov, v ktorom sú uverejňované vybrané najzaujímavejšie študentské práce. Časopis zároveň v každom čísle ponúka prehľad o školách s odborními sociálnej práce a podrobnejšie predstavuje jednu školu s týmto

odborom. Predstavené školy môžu byť stredné alebo vysoké.

Na konci jednotlivých čísiel sú umiestnené viaceré recenzie novo publikovaných monografií a ďalších publikácií, ktoré sa vzťahujú na sociálnu prácu alebo príbuzné odbory. V závere čísla sú uvedené rozličné pozvánky na

akcie a oznámenia o odborných podujatiach.

Obsahom analýzy je 78 čísel časopisu od roku 2001. Na základe obsahovej analýzy boli zistené viaceré témy, ktoré sa najčastejšie vyskytujú v časopise a sú sprehľadnené v tabuľke.

Tabuľka 2: Poradie tém podľa odborného zamerania v časopise Sociálna práca v rokoch 2001 až 2021

Poradie	Téma	Počet článkov	Počet článkov v %
1.	Teória sociálnej práce a jej metódy	50	9,12
2.	Sociálne poradenstvo	48	8,79
3.-4.	Sociálne služby	45	8,24
3.-4.	Komunitné plánovanie	45	8,24
5.	Sociálna práca so starými ľuďmi	44	8,06
6.	Sociálna práca s deťmi	43	7,87
7.-8.	Sociálna práca s duševne chorými	42	7,71
7.-8.	Kvalita sociálnych služieb	42	7,71
9.-10.	Sociálna práca s jedincami so zdravotným postihnutím	41	7,51
9.-10.	Sociálna práca s nezamestnanými	41	7,51
11.-12.	Sociálna práca s chudobnými	40	7,33
11.-12.	Vzdelávanie v sociálnej práci	40	7,33
13.-14.	Etika v sociálnej práci	35	6,41
13.-14.	Terénne sociálne služby	35	6,41
13.-14.	Školská sociálna práca	35	6,41
15.	Sociálna práca a domáce násilie	30	5,49
16.-17.	Sociálna práca so zadĺženými	26	4,76
16.-17.	Sociálna práca so závislými	26	4,76
18.-19.	Prevenia v sociálnej práci	25	4,58
18.-19.	Klinická sociálna práca	25	4,58

18.-19.	Pracovné podmienky v sociálnej práci	25	4,58
20.-21.	Sociálna práca s Rómami	20	3,67
20.-21.	Sociálna práca s migrantmi	20	3,67
22.-23.	Supervízia v sociálnej práci	19	3,47
22.-23.	Probácia a mediácia	19	3,47
24.-25.	História sociálnej práce	15	2,75
24.-25.	Terapia v sociálnej práci	15	2,75
26.	Sociálna práca v zahraničí	10	1,83
27.	100 rokov československej sociálnej práce	7	1,28

Zdroj: vlastné spracovanie

V ďalšej časti je poskytnutý popis jednotlivých kategórií, podľa ktorého je možné zistiť, že na prvom mieste bola pozornosť príspevkov na tému Teória sociálnej práce a jej metódy v počte 50 článkov počas sledovaného obdobia.

Príkladom je príspevok Štefana Strieženca na stranách 49 až 61 v čísle 3 z roku 2003 s názvom Poznámky k teórii a metodológii sociálnej práce. V stati sa venuje pozornosť vymedzeniu sociálnej práce, ktorú definuje ako samostatný odbor. Jeho cieľom je vykresliť cestu postupnej systematizácie základných teoretických východísk, vrátane obsahu a rozsahu sociálnej práce. Snaží sa popísať jej praktickú aplikáciu každodennom živote človeka. Autor v príspevku rozoberá metodologický postup časti a celku prostredníctvom využitia metódy holizmu. Sociálnu prácu vymedzuje

z troch hľadísk, a vníma ju rovine pomoci, pomoci k svojpomoci, ktoré vyúsťujú do sociálnych možností človeka v postavení sociálneho rozvoja ako komplexného celku. Strieženec (2003, s. 49) zároveň poukazuje na skutočnosť, že *„koncentrácia sociálnej práce iba na dysfunkčné prvky spôsobuje množstvo nejasností v artikulovaní predmetu sociálnej práce.“* Autor považuje príspevok za možný námet pre začatie diskusií o sociálnej práci.

Sociálna práca ako systém vedeckého poznania bola predstavená v čísle 3 z roku 2003 autormi Július Táncoš a Viliam Longauer na stranách 62 až 70. Autori uvádzajú, že sociálna práca v tomto období na Slovensku získavala, aj *„napriek problematickému vývoju v predchádzajúcom období, opätovne pozíciu samostatnej vednej disciplíny,*

ktorá sa opiera o systém vlastných teoretických poznatkov. “Autori poukazujú na skutočnosť, že v posledných rokoch bola na Slovensku vedená diskusia o téme, či sociálna práca je považovaná za aplikovanú alebo samostatnú oblasť v rámci vedeckého poznania. Zároveň v tomto období „vznikla diskusia o jej zaradení do systému vied. Predložený príspevok poukazuje na teoretické východiská sociálnej práce a na jej aplikácie vo výučbe sociálnej práce na KRK“ (Tancoš, Longauer, 2003, s. 62).

Kvetoslava Repková vo svojom príspevku s názvom *Participatívny prístup v sociálnej práci – ambiciózny projekt slovenskej sociálnej administratívy* v 3 čísle z roku 2009 na stranách 114–123. Autorka poukazuje na novú legislatívu a uvádza, že „s účinnosťou od 1. januára 2009 začala na Slovensku platiť nová právna úprava sociálnych služieb a právna úprava peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.“ Repková (2009, s. 114) vyjadruje svoj názor, že „implementácia oboch noriem zasahuje široké spektrum inštitúcií a organizácií pôsobiacich v sociálnej oblasti, osobitne však špecializovanej štátnej správy (územných úradov, práce, sociálnych vecí a rodiny na celom Slovensku) a regionálnej a miestnej

samosprávy (vyšších územných celkov, miest a obcí).“ Poukazuje na skutočnosť, že organizácia a výkon sociálnej práce má v týchto inštitúciách a organizáciách primárna administratívne vymedzenie. Repková (2009, s. 114) poukazuje na nové právne úpravy, v ktorých zdôrazňuje viaceré atribúty, ktoré sú spojené s uplatňovaním princípu participatívnosti. Tento je uplatňovaný viacerými aktérmi pri aktivitách uvedených inštitúcií. Pri vysvetlení problematiky v prvej časti príspevku predkladá výber z príspevkov z rozsiahlej zahraničnej literatúry, v ktorých poskytuje kľúčové poznatky v spojitosti s participatívnym prístupom v sociálnej práci a na tomto základe definuje základné terminologické otázky. Oporná časť príspevku je tvorená analýzou „právneho rámca participatívnosti pri výkone sociálnej práce v rámci nových sociálnych zákonov. Analyzuje v nich inštitúty participatívnosti na úrovni jednotlivca, na úrovni rozličných odborníkov/čok a inštitúcií, ktorí vstupujú do výkonu sociálnej práce, a na úrovni výskumu a tvorby nového poznania v tejto oblasti“ (Repková, 2009, s. 114). Autorka iniciuje diskusiu, pri ktorej sa venuje rizikám, ktoré by mohli predstavovať komplikácie pri využití možností participatívnosti v praxi sociálnych úradov.

Na druhom mieste dominovala téma sociálne poradenstvo. Napríklad v príspevku Alžbety Brozmanovej Gregorovej a Petra Juskas názvom Možnosti riešenia dlhodobej nezamestnanosti prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít na stranách 65 až 78 v roku 2014 v čísle 1 sa zaoberá sociálnym poradenstvom pri problematike, ktorým je nezamestnanosť, zamestnanosť, zamestnateľnosť, dobrovoľníctvo, dlhodobá nezamestnanosť, sociálna práca, politika zamestnanosti, služby zamestnanosti, aktivačnú činnosť. Cieľom príspevku je poukázať *„na možnosti zvyšovania zamestnateľnosti a zamestnanosti dlhodobo nezamestnaných prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít. V prvej časti príspevku charakterizujeme kauzálne súvislosti dlhodobej nezamestnanosti a obmedzenia dlhodobo nezamestnaných v ich prístupe na trh práce, dôsledky dlhodobej nezamestnanosti a možnosti jej riešenia.“* V druhej časti príspevku sa autori sústreďujú na dobrovoľníctvo, ktoré je jedným z možných spôsobov ako zvyšovať zamestnanosť pre určitú skupinu ľudí, ktorou sú dlhodobo nezamestnaní. Zároveň v článku posúva do popredia empirické zistenia, ktoré boli prezentované v tejto oblasti v zahraničí a aj na Slovensku. V závere príspevku

uvádzajú konkrétny projekt, ktorý je orientovaný na dobrovoľníctvo pri nezamestnaných, ktoré sú hlavnou cieľovou skupinou projektu.

Na treťom mieste bolo umiestnených viacero tém, ku ktorým patrili komunitné poradenstvo a sociálne služby. V príspevku Dôchodkové zabezpečenie ako jedna z foriem sociálneho zabezpečenia sa Beáta Balogová v čísle 3 z roku 2004 na stranách 103 až 110 zameriava na komunitné poradenstvo pre dôchodcov. Príspevok poukazuje *„na význam dôchodkového zabezpečenia pre seniora v záujme zlepšenia jeho kvality života ako hlavného zámeru sociálnej politiky. Prechádza krátkym exkurzom jeho začiatkov, cez vývoj v minulom storočí, až po súčasnú zásadnú zmenu systému dôchodkového zabezpečenia na Slovensku“* (Balogová, 2004, s. 103).

Príkladom príspevku o sociálnych službách je článok Moniky Bačovej a kolektívu s názvom Sociálna opora onkologicky chorých žien – základný predpoklad intervencie sociálnych pracovníkov z roku 2015 v čísle 1 na stranách 48 až 65. V texte je pripravená analýza diskutovanej otázky na tému sociálnej opory onkologicky chorých žien. Pozornosť autoriek je sústredná na vymedzené aspekty sociálnej opory. Prvá časť je venovaná *„súhrnu teoretických*

východisk, predovšetkým vymedzením pojmu sociálna opora, druhov a teórií sociálnej opory. Prezentuje vplyv psychosociálnych faktorov, psychosociálnej záťaže a osobnostných charakteristík na vznik onkologického ochorenia a zároveň popisuje psychologické a sociálne dôsledky onkologického ochorenia, jeho sociálny význam, prežívanie a zvládanie záťaže“ (Bačová a kol., 2015, s. 48). V príspevku je poukázané na význam sociálnej práce, ktorá je realizovaná s onkologicky chorými pacientmi v praxi. Druhá časť príspevku je zameraná na aplikáciu výsledkov výskumu, v ktorom je sústredená pozornosť predovšetkým na mieru vnímanej sociálnej opory poskytovanej predovšetkým onkologicky chorým ženám. Tento aspekt je hodnotený z hľadiska vzťahu k vymedzeným sociálno-demografickým a zdravotným charakteristikám. Záverečná časť príspevku je zameraná na iniciáciu diskusie a prípravu návrhov alebo odporúčaní pre prax.

Obsahovou analýzou dokumentov v období 1900 až 1989 bolo zistené, že v tomto období sa zakladatelia sociálnej práce na Slovensku venovali tejto problematike prevažne v periodickej tlači. Samostatné knižné publikácie zamerané jednostranne na problematiku sociálnej práce ešte neboli vydávané. Medzi hlavné témy patrili napríklad Vzdelávanie v sociálnej práci, Sociálna práca so ženami alebo Sociálna práca s chudobnými, Vzdelávanie mladých a detí, Sociálne poradenstvo, Sociálna práca s deťmi, Sociálna práca s rodinou, Sociálna práca v zahraničí, Sociálna práca s alkoholikmi, Sociálna práca a zdravotníctvo, prevencia ochorení, Sociálna práca s vojakmi a ich rodinami, Spolupráca s Červeným krížom, Medzinárodná spolupráca, Spoločenské uznanie sociálnej práce, Teória sociálnej práce.

V tabuľke uvádzame dominujúce témy z obdobia 1900 až 1989, so zameraním na predvojnové a vojnové obdobie.

Tabuľka 3: Poradie tém podľa odborného zamerania v knihách v rokoch 1900 až do roku 1989

Poradie	Téma	Počet publikácií	Počet kníh v %
1.	Vzdelávanie v sociálnej práci	5	10
2.-9.	Sociálna práca so ženami	4	8

2.-9.	Sociálna práca s chudobnými	4	8
2.-9.	Vzdelávanie mladých a detí	4	8
2.-9.	Sociálne poradenstvo	4	8
2.-9.	Sociálna práca s deťmi	4	8
2.-9.	Sociálna práca s rodinou	4	8
2.-9.	Sociálna práca v zahraničí	4	8
2.-9.	Sociálna práca s alkoholikmi	4	8
10.-15.	Sociálna práca a zdravotníctvo, prevencia ochorení	3	6
10.-15.	Sociálna práca s vojakmi a ich rodinami	3	6
10.-15.	Spolupráca s Červeným krížom	3	6
10.-15.	Medzinárodná spolupráca	3	6
10.-15.	Spoločenské uznanie sociálnej práce	3	6
10.-15.	Teória sociálnej práce	3	6

Zdroj: vlastné spracovanie

Ku rozvoju sociálnej práce na Slovensku na začiatku 20. storočia prispeli diela Juraja Schulpeho, ku ktorým patria najmä diela Törvényjavaslatok a socialisreformok terén z roku 1900, A munkáslakásokról z roku 1901. Juraj Schulpe pôsobil predovšetkým v Bratislave a vypracoval Schulpeho sociálny program, ktorý obsahoval časti zamerané „na oblasť verejnej aj priemyselnej hygieny, ochrany zdravia pri práci, najmä na prevenciu proti úrazom a pred chorobami z povolania, boja proti tuberkulóze. V sociálnej oblasti obsahoval riešenie bývania robotníkov, návrhy na boj s alkoholizmom“ (Levická a kol., 2018, s.

57). Z hľadiska sociálnej práce sú rovnako hodnotné jeho požiadavky „na obmedzenie práce detí a žien v rizikovom prostredí, právo na pracovné voľno, zavedenie poistenia pre robotníkov, vybudovanie siete sprostredkovateľní práce na území dnešného Slovenska, či starostlivosti o deti robotníkov“ (Levická a kol., 2018, s. 57). Schulpeho sociálny program bol zameraný aj na návrhy poskytnuté pre oblasť vzdelávania. Pri oblasti vzdelávania upriamoval pozornosť na rozširovanie „siete večerných škôl, divadelných predstavení, múzeí a ľudových knižníc, ktoré mali poskytovať aj prednáškovú či inú

vzdelávaciu aktivitu napríklad kurzy pre robotníkov“ (Levická a kol., 2018, s. 57).

V rámci toho istého obdobia sa témam sociálnej práce venovali ďalšie osobnosti sociálnej práce avšak väčšinou implicitne v rámci prozaickej tvorby a periodickej tlače, ako napríklad Elena Maróthy Šoltésová. Témy boli zamerané predovšetkým na vzdelávanie, pretože bolo považované za veľký prínos pre spoločnosť. Dôležitosť malo najmä vzdelávanie v inštitúciách, ktoré boli značným pozitívom a zároveň sa orientovali na poradenstvo. Na Slovensku bol viditeľný značný vplyv inštitúcií ako Česká akadémia pro sociální práci, Masarykova akadémia práce, Psychotechnický ústav, Sociální ústav Československej republiky. Rozvoj sociálnej práce na Slovensku pri zrode Československej republiky ovplyvnila práve ukončená vojna, medzivojnové obdobie v očakávaní ďalšej vojny. V tomto období sa zvyšoval počet vojnových invalidov, nezaopatrených detí, vdov, narastala chudoba. Uvedený stav vyvolal v spoločnosti zvýšenú potrebu sociálnej práce, ale aj poskytovania sociálneho poradenstva, ktoré je jeho integrovanou súčasťou. Začalo vznikať množstvo dobrovoľníckych organizácií, súkromných inštitúcií. Takáto situácia ovplyvnila rozvoj štátnej podpory pre vo

sfére sociálnej práce. Štátna správa vzniknutej republiky nadviazala na dovedy existujúce inštitúcie, organizácie, orgány. Vychádzala aj tradície bývalého Rakúsko-Uhorska. Pre toto obdobie bola typická nejednotnosť zastupiteľských inštitúcií, čím bola výrazne skomplikovaná sociálna práca v rámci novej republiky. Rozvoj sociálnej práce na Slovensku bol výrazne ovplyvnený najmä osobnosťou T. G. Masaryka, ktorý považoval za potrebné rozvíjať sociálnu prácu najmä v duchu ozajstnej lásky k blížnemu. Kým na začiatku 20. storočia bola sociálna práca poskytovaná predovšetkým na dobrovoľníckej báze, po skončení prvej svetovej vojny bolo zrejmé, že dobrovoľníctvo je nepostačujúce. Táto skutočnosť urýchlila profesionalizáciu sociálnych pracovníkov (Levická a kol., 2018).

Odborná stránka zakladania sociálnej práce na školách bola pod značným vplyvom českej inteligencie ako napríklad profesora Františka Mareša a ďalších, ktorí tvorili poradný zbor pri zavádzaní výučby sociálnej práce na vznikajúcich školách. O témach, ktoré dominovali v tomto období sa dozvedáme prevažne zo sekundárnych zdrojov, napríklad z práce Jany Levickej z roku 2018, ktorá poukazuje na najzávažnejšie témy z tohto obdobia. Ďalším dôležitým zdrojom o tomto období začiatkov

sociálnej práce na Slovensku je publikačná činnosť Anny Tokárovej, ktorá sa rovnako zaoberá históriou sociálnej práce na slovenskom území.

Podľa zistených dostupných informácií je možné pozorovať, že v období rokov 1900 až 1989 a predovšetkým na začiatku 20. storočia dominovali v dokumentoch z tohto obdobia témy ako Vzdelávanie v sociálnej práci, Sociálna práca so ženami, chudobnými, s alkoholikmi, rodinami, na druhom mieste napríklad s vojakmi a ich rodinami, spolupráca s Červeným krížom, sociálna práca a zdravotníctvo. Jana Levická a kolektív (2018) poukazuje v súvislosti s témou vzdelávania na dôležitú udalosť, ktorej sa venuje značná pozornosť, a to bolo založenie Ústavu Milana Rastislava Štefánika. Založenie ústavu združilo zanietenco v českej odbornej a slovenskej sociálnej oblasti, ku ktorým patrili Elena Maróthy Šoltésová, František Mareš, Jana Levická a kolektív (2018) sa zameriavajú na správy kuratória a výročné správy. V zápisnici z roku 1928 je uvedené, že, *„vedení výchovy pomocného sociálneho zdravotníckeho personálu, desinfektorů, zdravotních dozorců, trhových komisařů, masseurů, ošetrovatelek a ošetrovatelek malých dětí, sestery sociální péče a porodních asistentek budiž sjednoceno.*

...Komise připojujete učební schéma, kterém sloužiti za příklad, že navrhované řešení je proveditelné; komise je si plně vědoma, že o jeho jednotlivostech bude třeba dalšího jednání.“ V správě z roku 1930 Ústavu Milana Rastislava Štefánika je uvedené, že *„dvojročná škola rodinná poskytuje vedomosti a dovednosti potrebné pre vedenie domácnosti a jej základy pre ďalší výcvik v živnosti. Okrem toho je prípravou pre živnostenskú pracovňu, pre ústav učiteliek domácností, pre školu pre soc. zdravotnú pečovnosť, pre školu vychovávateľky, pre pestúňky.“*

Uvedené výbery poukazujú, že témam ako vzdelávanie a snahy o profesionalizáciu sociálnej práce na začiatku 20. storočia bola venovaná značná pozornosť, ktorá bola spojená so zlepšením života jednotlivcov v spoločnosti.

Tento rozvoj sociálnej práce bol v období po druhej svetovej vojne prerušený. Podľa Tokárovej a kolektívu (2002) a Levickej (2008) zanikli inštitúcie, ktoré poskytovali potrebné vzdelanie. S tým bol spojený aj pokles tém, ktorými sa zaoberala sociálna práca. Podľa Brnulu (2019) sociálna práca už začiatkom päťdesiatych rokov bola ochromená likvidáciou vzdelávacieho systému, ktorý pôvodne zasahoval až na univerzitnú úroveň, súkromnoprávných

poskytovateľov starostlivosti a pomoci, obmedzovaná bola činnosť profesijných združení a prebiehalo odstavenie významných lídrov sociálnej práce. Sociálnu prácu nebolo možné praktizovať, len vo výnimočných prípadoch, pretože prevládala dogma o neexistencii sociálnych problémov. Teoretický vývoj vednej disciplíny bol pozastavený, nevychádzali takmer žiadne knihy zamerané na problematiku sociálnej práce.

IX. zjazd Komunistickej strany Československa v roku 1948 vymedzil sociálnu prácu ako profesiu, ktorá je pre spoločnosť zbytočná a bola zrušená Národná poisťovňa financujúca sociálnu starostlivosť a sociálnu prácu, prebiehalo znárodnenie zdravotníckych zariadení a sociálna starostlivosť bola zoštátnená zverením národným výborom.

XII. zjazd komunistickej strany Československa v roku 1962 z takto nastavenej pozície ustúpil s konštatovaním, že socializmus nevyrieši všetky sociálne problémy a je potrebné reformovať sociálny štát. Do popredia sa začali posúvať témy ako starostlivosť o dôchodcov a postihnutých. Zákonník práce prijatý v roku 1965 preniesol sociálne úlohy štátu na podniky a závody, s čím súvisela téma starostlivosť o pracovníkov. V dôsledku toho kádrové a personálne útvary boli nútené prijať na

riešenie tejto starostlivosti sociálnych pracovníkov. Zákon o sociálnom zabezpečení č. 101/1966 Zb. vo svojom ustanovení sa zaoberá sociálnymi službami pre ťažko zdravotne postihnutých a sociálnym dôchodkom. Intervencie boli zamerané aj na tradičnú a nerozlučne previazanú rodinu, výchovu detí a mládeže v zmysle socialistických ideálov.

VYHODNOTENIE A DISKUSIA

Vývoj sociálnej práce na Slovensku prešiel mnohými fázami a bol ovplyvňovaný rôznymi spoločenskými a historickými udalosťami. Obsahovou analýzou sme zisťovali, ktoré témy dominovali v jednotlivých obdobiach. Na základe zistení môžeme zosumarizovať odpovede na výskumné otázky.

Výskumná otázka č. 1: Aké témy boli dôležité v oblasti sociálnej práce pred prvou svetovou vojnou?

Pred prvou svetovou vojnou bola sociálna práca ovplyvnená dôležitými udalosťami, ku ktorým patril rozpad Rakúsko-Uhorska, vytvorenie spoločného štátu s Čechmi. V spoločnosti bol viditeľný nárast chudoby, nezamestnanosti, obyvateľstvo trápili choroby. V tejto súvislosti bolo potrebné riešiť sociálnu situáciu v rámci samostatného štátu a vzniknuté problémy, riešenie bolo ponúknuté najmä v podobe

zvýšenej angažovanosti žien a ich aktivít, ktoré podporili vznik sociálnej práce na Slovensku. O témach, ktoré dominovali v tomto období sa môžeme dozvedieť napríklad z časopisu Živena. V časopise boli uverejňované príspevky na tému vzdelávanie v sociálnej práci, vznik nových vzdelávacích inštitúcií v sociálnej práci, sociálna práca so ženami, sociálna práca s deťmi a s mládežou, sociálna práca s chudobnými, sociálna práca s nezamestnanými, komunitné plánovanie, sociálna práca s rodinou, sociálne poradenstvo v oblasti zdravotnej starostlivosti, sociálne poradenstvo v oblasti praktizovania zdravého životného štýlu, sociálne poradenstvo v oblasti vzdelávania žien, poradenstvo v oblasti profesijného rozvoja, sociálna práca s migrantmi a medzinárodná spolupráca v sociálnej práci.

V knihách dominovali najmä témy ako vzdelávanie v sociálnej práci, sociálna práca so ženami, sociálna práca s chudobnými, vzdelávanie mladých a detí, sociálne poradenstvo, sociálna práca s deťmi, sociálna práca s rodinou, sociálna práca v zahraničí, sociálna práca s alkoholikmi, sociálna práca a zdravotníctvo, prevencia ochorení, sociálna práca s vojakmi a ich rodinami, spolupráca s Červeným krížom medzinárodná spolupráca, spoločenské

uznanie sociálnej práce a teória sociálnej práce.

Výskumná otázka č. 2: Aké témy boli dôležité v oblasti sociálnej práce v medzivojnovom období?

V medzivojnovom období dominovali podobné témy ako v predvojnovom a patrili tu najmä témy, ktoré boli obzvlášť zdôrazňované ako sociálna práca s chudobnými, sociálna práca s vojakmi a ich rodinami vzdelávanie mladých a detí, sociálne poradenstvo, sociálna práca s deťmi, sociálna práca s rodinou, sociálna práca s alkoholikmi, sociálna práca a zdravotníctvo, prevencia ochorení.

Výskumná otázka č. 3: Ktoré témy dominovali v sociálnej práci v povojnovom období?

V povojnovom období boli témy ovplyvnené vznikom Československej socialistickej republiky a sociálna práca bola obmedzovaná. V období čiastočného uvoľnenia boli riešené témy ako sociálne dôchodky, sociálna práca s postihnutými, sociálna práca s mládežou a pracujúcimi.

Výskumná otázka č. 4: Ktorými témami sa zaoberá sociálna práca v súčasnom období?

Medzi témy, ktoré sú analyzované v súčasnom období patrí najmä teória

sociálnej práce a jej metódy, sociálne poradenstvo, sociálne služby, komunitné plánovanie, sociálna práca so starými ľuďmi, sociálna práca s deťmi, sociálna práca s duševne chorými, kvalita sociálnych služieb, sociálna práca s jedincami so zdravotným postihnutím, sociálna práca s nezamestnanými, sociálna práca s chudobnými, vzdelávanie v sociálnej práci, etika v sociálnej práci, terénne sociálne služby, školská sociálna práca, sociálna práca a domáce násilie, sociálna práca so zadĺženými, sociálna práca so závislými, prevencia v sociálnej práci, klinická sociálna práca, pracovné podmienky v sociálnej práci, sociálna práca s Rómami, sociálna práca s migrantmi, supervízia v sociálnej práci, probácia a mediácia, história sociálnej práce, terapia v sociálnej práci, sociálna práca v zahraničí a 100 rokov československej sociálnej práce.

Výskumná otázka č. 5: Ktoré témy z histórie ovplyvnili súčasnú sociálnu prácu?

Sociálna práca praktizovaná v súčasnosti má viaceré prieniky so sociálnou prácou realizovanou v histórii, je ovplyvnená najmä myšlienkami pomoci, ktorá je cieľom sociálnej práce. Z hľadiska tohto cieľa aj v súčasnosti je sociálna práca zameraná na prácu s rodinou,

chudobnými, nezamestnanými, deťmi, zdravotne postihnutými, ženami najmä v súvislosti s ich týraním a rovnoprávneho postavenia s mužmi.

Sleduje myšlienky spolupráce s migrantmi, spolupráca so zahraničím je realizovaná z hľadiska samostatného štátu, čo jej dáva priestor pre samostatné pôsobenie v medzinárodných inštitúciách a organizáciách.

Na začiatku 20. storočia bol zaznamenaný výrazný rozvoj sociálnej práce z hľadiska stanovenia teoretických východísk, vzdelávania sociálnych pracovníkov a polohy inštitucionalizovaných základov sociálnej práce, vrátane polohy základov vnímania sociálneho pracovníka v rámci spoločnosti a profesionalizácie tohto povolania. V súčasnom období sociálna práca naďalej rozvíja viaceré teoretické koncepty, naďalej sa zameriava na podporu profesijného rozvoja a postavenia sociálneho pracovníka a rozširuje témy spojené s problematikou.

Porovnaním zastúpenia jednotlivých tém bolo zistené, že v predošlých obdobiach bola najväčšia pozornosť venovaná vzdelávaniu a v menšej miere teórii sociálnej práce, naopak v súčasnej dobe má prvenstvo téma teórie sociálnej práce a jej metódy.

Z poskytnutých odpovedí je možné konštatovať, že sociálna práca na Slovensku zaznamenala významný rozvoj, pričom výskum bol zameraný len na určité obdobie, ktoré však svojim významom poskytuje možnosť porovnania rozvoja a smerovania sociálnej práce. Výskum bol orientovaný na výber dôležitých tém, pomocou ktorých je možné vytvoriť komplexný prehľad a porovnanie, akou problematikou sa zaoberala sociálna práca v jednotlivých pozorovaných obdobiach. Porovnaním je možné aj sledovať postupný vývoj do súčasnosti. Takýto prehľad umožňuje spoznať význam a dôležitosť sociálnej práce v jednotlivých obdobiach historických dejín a možnosť porovnať systém práce uskutočňovaný v minulosti a dnes.

Prínosom práce je poskytnutie prehľadu tém, ktorými sa sociálna práca zaoberala na začiatku 20. storočia, so zameraním na predvojnové obdobie, medzivojnové obdobie a čiastočne povojnové obdobie. Práca sa zameriava na porovnanie tém z uvedených období v súvislosti so súčasnými témami, ktoré sú prioritné pre sociálnu prácu realizovanú v súčasnosti.

NÁVRHY A ODPORÚČANIA PRE PRAX

História rozvoja sociálnej práce na území Slovenska a jej poznanie je dôležité pre pochopenie kontextu fungovania tohto odboru. V práci sme sa zamerali, aké témy boli najdôležitejšie pre sociálnu prácu, ktoré umožnili jej rozvoj a podmienili ďalšie fungovanie. Za týmto účelom vymedzujeme ďalšie návrhy a odporúčania pre prax.

1. Výskum poskytuje návod pre ďalšie štúdie, ktoré môžu byť detailnejšie zamerané nielen na obdobia, ale na jednotlivé diela a ďalšie osobnosti, ktoré ovplyvnili sociálnu prácu na území Slovenska.
2. Poznanie historických súvislostí môže byť návodom pre odbornú verejnosť pre praktizovanie jej pokračovania aj v súčasnosti, napríklad v prípade realizácie medzinárodnej spolupráce, zamerania sociálnej práce a ďalších oblastí.
3. Porovnanie tém z minulých a súčasných období môže byť návodom pre zhodnotenie smerovania a rozvoja sociálnej práce na Slovensku.
4. Štúdie môžu byť pripravené z jednotlivých oblastí a ich porovnaním, napríklad zaujímavé by bolo sledovať, ako mení vzťah praktickej a akademickej sociálnej práce, ktorý je priblížený na

stránkach odborných časopisov. Zároveň ďalšou oblasťou by mohlo byť porovnanie časopisov, či sa praktické výsledky a potreby odrážajú v akademickom bádani.

5. Porovnávanie môže byť uskutočnené z hľadiska rozdielnych premenných, napríklad porovnaním množstva zavedenej legislatívy, porovnaním realizovaných aktivít a ďalších.

Záver

Cieľom práce bola analýza histórie a rozvoja sociálnej práce od začiatku 20. storočia a jej vplyv na súčasnosť. Dôvodom voľby témy je preskúmať dôvody, ktoré pomohli založeniu sociálnej práce na Slovensku a zistiť aké témy boli uprednostňované v tejto oblasti v období na začiatku 20. storočia. Prácu tvorí praktická a teoretická časť.

V teoretickej časti práce boli poskytnuté základné teoretické východiská spojené s problematikou, ku ktorým patrí vymedzenie pojmov, definícia sociálnej práce z užšieho a širšieho pohľadu, funkcie, cieľ sociálnej práce, vymedzenie úloh sociálneho pracovníka podmienky jeho výkonu. V tejto časti je uvedená história sociálnej práce do 20. storočia, jej chápanie v staroveku, stredoveku a novoveku a hlavné témy, ktoré boli v centre záujmu

v jednotlivých obdobiach. Samostatne je analyzovaná sociálna práca od začiatku 20. storočia, so sústredím na témy sociálnej práce pred prvou svetovou vojnou, v medzivojnovom období a vývoj v povojnovom období, následne je analyzovaná problematika sociálnej práce v súčasnom období a jej hlavné témy.

Cieľom praktickej časti je zistiť, ktorými témami sa zaoberala sociálna práca na území Slovenska od začiatku 20. storočia, a ktoré témy boli považované za podstatné, porovnať ich so súčasnou situáciou a zistiť vplyv na témy sociálnej práce v súčasnosti. Obsahovou analýzou bolo zistené, že na začiatku 20. storočia v predvojnovom období a medzivojnovom období mali dominanciu témy zamerané na vzdelávanie v sociálnej práci, zakladanie nových vzdelávacích inštitúcií v sociálnej práci, sociálna práca so ženami, s deťmi a s mládežou, sociálna práca s chudobnými, s nezamestnanými, s rodinou, komunitné plánovanie, sociálne poradenstvo v oblasti zdravotnej starostlivosti a v oblasti praktizovania zdravého životného štýlu, v oblasti vzdelávania žien, v oblasti profesijného rozvoja, pozornosť bola venovaná aj sociálnej práci s migrantmi a medzinárodnej spolupráci v sociálnej práci. V medzivojnovom období boli zdôrazňované témy ako sociálna práca

s alkoholikmi, vojakmi a ich rodinami, prevencia chorôb. V povojnovom období to boli témy ako sociálne dôchodky, sociálna práca s postihnutými, s mládežou a pracujúcimi. V súčasnosti je prioritnou témou teória sociálnej práce a jej metódy, nasleduje sociálne poradenstvo, sociálne služby, komunitné plánovanie, ďalšie témy sú podobné ako v minulosti napríklad sociálna práca so starými ľuďmi, sociálna práca s deťmi, sociálna práca s duševne chorými, sociálna práca s jedincami so zdravotným postihnutím, sociálna práca s nezamestnanými, sociálna práca s chudobnými, sociálna práca s migrantmi rozšírenie nastalo pri témach kvalita sociálnych služieb vzdelávanie v sociálnej práci, etika v sociálnej práci, terénne sociálne služby, školská sociálna práca, sociálna práca a domáce násilie, sociálna práca so zadlženými, sociálna práca so závislými, prevencia v sociálnej práci, klinická sociálna práca, pracovné podmienky v sociálnej práci, sociálna práca s Rómami, supervízia v sociálnej práci, probácia a mediácia, terapia v sociálnej práci svoje miesto majú vo všetkých obdobiach témy ako história sociálnej práce, sociálna práca v zahraničí a jubilejné témy ako napríklad 100 rokov československej sociálnej práce.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BAČOVÁ, M. a kol. 2015. Sociálna opora onkologicky chorých žien – základný predpoklad intervencie sociálnych pracovníkov. In *Sociálna práca*, č. 1, 2015, s. 48-65.
- BAKOVÁ, D. 2015. *Osobnosti sociálnej práce*. Sládkovičovi: Vysoká škola Danubius, 2015. 180 s. ISBN 9788081670183.
- BALOGOVIÁ, B. a kol. 2016. *Kompendium sociálnej práce pre magisterský stupeň štúdia*. Prešov: Akcent Print. 271 s. ISBN 978-80-89295-70-8.
- BALOGOVIÁ, B. 2004. Dôchodkové zabezpečenie ako jedna z foriem sociálneho zabezpečenia. In *Sociálna práca*, č. 3, 2004, s. 103 -110.
- BENDULOVÁ, I. 2016. *Socioterapia (sociálna terapia) ako základná metóda sociálnej práce*. [online]. [citované 2021-07-15]. s. 39-48. Dostupné na internete: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Balogova12/subor/Bendulova.pdf>
- BRNULA, P. 2013. *Sociálna práca dejiny, teórie a metódy*. Bratislava: Iris, 2013. 264 s. ISBN 9788089256914.
- BRNULA, P. 2019. *Úvod do sociálnej práce*. Ústi nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2019. 99 s.

- BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. – JUSKA, P. 2014. Možnosti riešenia dlhodobej nezamestnanosti prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít. In *Sociálna práca*, č. 1, 2014, s. 65-78.
- HENDL, J. 2016. *Kvalitativný výzkum*. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 9788026209829.
- HOMER, N. 2018. *WhatisSocialWork? Contexts and Perspectives*. London: Sage, 2018, 280 s. ISBN 9781473989481.
- LAMPE, P. 2016. Socialwelfare in theGreco-Romanworldas a backgroundforEarlyChristianpractice. In *ActaTheologica*, roč. 36, č. 23, s. 1-28. [online]. [citované 2021-07-15]. s. 39-48. Dostupné na internete: <https://dx.doi.org/10.4314/actat.v23i1s.1>
- LEVICKÁ, J. a kol. 2018. *História ako indikátor identity sociálnej práce*. Trnava: Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TU v Trnave, 2018. 129 s. ISBN 978-80-568-0172-7.
- LEVICKÁ, J. a kol. 2015. *Identita slovenskej sociálnej práce*. Trnava: Trnavská univerzita, 2015, 233 s. ISBN 978-80-8082-872-1.
- LOVAŠOVÁ, S. 2016. *Sociálna práca: formy, postupy a metódy*. Košice: UPJŠ, 2016, 103 s. ISBN 978-80-8152-386-1.
- MÁTEL, A. 2019. *Teorie sociální práce*. Praha: Grada, 2019. 208 s. ISBN 9788027122202.
- MÁTEL, A. 2015. *Komora sociálních pracovníků na Slovensku v kontexte zákona o sociální práci*. [online]. [citované 2021-07-15]. s. 39-48. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz › sqw › text › orig2>
- MATOUŠEK, O. 2007. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2007. 95 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
- MATOUŠEK, O. a kol. 2013. *Encyklopédia sociálnej práce*. Praha: Portál, 2013. 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O. a kol. 2013. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 400 s. ISBN 9788026202134.
- MŮHLPACHR, P. 2008. *Úvod do sociální práce*. Brno: VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave, 2008. 228 s. ISBN 9788073926708.
- OLÁH, M. a kol. 2009. *Sociálna práca: vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2009, 228 s. ISBN 80-969449-6-7.
- OLÁH, M. a kol. 2008. *Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2008, 208 s. ISBN 978-80-969449-6-5.
- OLÁH, M. – SCHAVEL, M. 2008. *Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva

a sociálnej práce sv. Alžbety, 2008. 203 s.

ONDRUŠOVÁ, Z. – OLÁH, M. – VAVREČKOVÁ, V. 2017. *Rozvojové trendy sociálnej práce*. Praha: Vysoká škola sociálněsprávní, 2017. 127 s. ISBN 978-80-87291-22-1.

OLÁH, M. – SCHAVEL, M. – ONDRUŠOVÁ, Z. – NAVRÁTIL, P. 2009. *Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2009. 228 s. ISBN 8096944967.

POLÁKOVÁ, I. 2013. PhDr. Alice Garrigue Masaryková. In *Sdružení knihoven České republiky v roce 2012: ročenka*. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2013, s. 103-109. ISBN 9788086249674.

REPKOVÁ, K. 2009. Participatívny prístup v sociálnej práci – ambiciózný projekt slovenskej sociálnej administratívy. In *Sociálna práca*, č. 3, 2009, s. 114-123.

SCHILLING, J. 1999. *Sociálna práca*. Bratislava: SAP, 1999. 272 s. ISBN 818890854X.

STRIEŽENEC, Š. 2003. Poznámky k teórii a metodológii sociálnej práce. In *Sociálna práca*, č. 3, 2003, s. 49-61.

TÁNCOŠ, J. – LONGAUER, V. 2003. Sociálna práca ako systém vedeckého poznania. In *Sociálna práca*, č. 3, 2003, s. 62-70.

TOKÁROVÁ, A. a kol. 2009. *Sociálna práca*. Prešov: Akcent Print, 2009. 572 s. ISBN 9788096941988.

TOKÁROVÁ, A. a kol. 2002. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: FF PU, 2002, 572 s. ISBN 9788096941988.

TOKÁROVÁ, A. 2007. *Vzdelanie žien na Slovensku: spoločenské bariéry a stimuly v historickom priereze*. Prešov: Pavol Šidelský - Akcent Print, 2007, 179 s. ISBN 978-80-969419-9-5.

TOMEŠ, I. 2009. *Sociálnopolitika: teorie a mezinárodní zkušenost: výběr z přednášek přednesených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. Vyd. 1. Praha: Sociopress, 2009. 213 s. ISBN 80-902260-0-0.

ZAPPI, L. 2020. *Socialwork in Europe*. [online]. [citované 2021-07-15]. s. 39-48. Dostupné na internete: <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/political-europe/control-and-discipline/social-work-in-europe>

Kontakt na autora:

Terézia Micháľková

e-mail:

tereziamicchalkova94@gmail.com